

El Gènere Epistolar a Roma

Codi: 104202

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2503702 Ciències de l'Antiguitat	OB	3	1
2504394 Estudis d'Anglès i de Clàssiques	OB	3	1

Professor/a de contacte

Nom: Joan Carbonell Manils

Correu electrònic: joan.carbonell@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu accedir-hi des d'aquest [enllaç](#). Per consultar l'idioma us caldrà introduir el CODI de l'assignatura. Tingueu en compte que la informació és provisional fins a 30 de novembre de 2023.

Prerequisits

S'entén que l'estudiant ha assimilat els continguts lingüístics avançats a les assignatures de textos de primer i segon curs, especialment a l'assignatura "Historiografia i Oratòria Llatines" de segon.

No és aconsellable cursar l'assignatura si abans no s'ha cursat i superat *Historiografia i Oratòria Llatines*, de segon curs.

Objectius

Aquesta assignatura forma part de la Matèria Filologia Llatina i preten que l'estudiant, en acabar el curs, sigui capaç de:

1. Aplicar tècniques de comprensió ràpida del text llatí amb ajut del diccionari.
2. Comprendre un text llatí en prosa i, eventualment en vers, (ss. I aC - I dC) sense usar el diccionari.
3. Traduir un fragment epistolar en prosa (i, eventualment en vers) d'aproximadament 20 línies, en 1h 30m.
4. Realitzar un comentari lingüístic i retoricoliterari d'un text llatí en prosa i, eventualment en vers (ss. I aC - I dC), pertanyent al gènere epistolar.
5. Respondre qüestions sobre els autors o obres proposats, i sobre el seu context històric.
6. Relacionar els textos treballats amb aspectes de la seva recepció i tradició.

Competències

Ciències de l'Antiguitat

- Aplicar els coneixements gramaticals adquirits a l'anàlisi i comprensió dels textos grecs i llatins.
- Comentar un text literari aplicant-hi coneixements sobre gèneres, mètrica i estilística.
- Expressar-se oralment i per escrit en el llenguatge específic de la història, de l'arqueologia i de la filologia, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Interpretar textos escrits en llatí i en grec per conèixer la història i les civilitzacions clàssiques.
- Interrelacionar coneixements lingüístics, històrics i arqueològics del món antic amb coneixements d'altres àmbits de les humanitats, principalment de la literatura, de la filosofia i de l'art antics.

Estudis d'Anglès i de Clàssiques

- Aplicar la metodologia d'anàlisi i els coneixements sobre gèneres, mètrica i estilística per comentar textos literaris i analitzar la cultura i la història dels països de parla anglesa i del món antic.
- Demostrar coneixements gramaticals de les llengües grega i llatina i la seva aplicació a l'anàlisi i la comprensió dels textos grecs i llatins.
- Dur a terme treballs escrits o presentacions orals efectives i adaptades al registre adequat en diferents llengües.
- Identificar i interpretar els textos literaris de diferents llengües i analitzar-ne els trets genèrics, formals, temàtics i culturals d'acord amb conceptes i mètodes propis del comparatisme i de la teoria literària.
- Interpretar textos escrits en llatí i grec per conèixer la història i les civilitzacions clàssiques.
- Interrelacionar coneixements lingüístics i històrics del món antic amb coneixements d'altres àmbits de les humanitats, principalment de la literatura i de l'arqueologia.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar els components morfosintàctics d'un text llatí, identificant aquells que són propis d'un gènere literari o variant lingüística determinada.
2. Elaborar un comentari estilístic d'un text llatí.
3. Elaborar un comentari morfosintàctic d'un text llatí.
4. Elaborar un discurs organitzat i correcte, oralment i per escrit, en la llengua corresponent.
5. Explicar el sentit general d'un text sense necessitat d'aplicar l'anàlisi morfosintàctica prèvia ni d'utilitzar el diccionari.
6. Extreure informació dels textos grecs i llatins sobre aspectes de realia especialment relacionats amb el seu context històric i cultural.
7. Extreure informació dels textos llatins sobre aspectes de realia especialment relacionats amb el seu context històric i cultural.
8. Fer servir tècniques ràpides de comprensió del text basades en els recursos semàntics que proporciona el coneixement del català, de l'espanyol i, si escau, d'altres llengües romàniques.
9. Identificar en els textos llatins les característiques d'un determinat gènere literari.
10. Reconèixer els temes i els tòpics emanats de les obres llatines objecte d'estudi a les tradicions literària i artística europees.
11. Reconèixer els temes i tòpics que emanen de les obres llatines objecte d'estudi en les tradicions literària i artística europees.
12. Traduir fragments de les obres llatines proposades.
13. Utilitzar tècniques ràpides de comprensió del text basades en els recursos semàntics que proporciona el coneixement del català, de l'espanyol i, si escau, d'altres llengües romàniques.

Continguts

I. El gènere epistolar a Roma

1. El gènere epistolar a l'antiguitat. Límits i definició. 'Carta' vs. 'epístola'.
2. El gènere epistolar a Roma. Etapes, característiques i autors.
3. Les cartes abans de Ciceró. Cornèlia al seu fill Gai Grac.
4. Les cartes de Ciceró, un dietari personal.

5. Les epístoles en vers.

5.1. Horaci. Epístoles literàries.

5.2. Ovidi. Ficció (*Heroïdes*) vs. realitat (*Tristes i Pòntiques*)

6. Les epístoles de Plini el Jove. Naturalitat vs. facticitat

7. Les epístoles de Sèneca. Una correspondència didacticomoral.

II. Antologia de textos

Cornèlia al seu fill Gai Grac (C. Nepos, *de viris illustribus fragmenta* 1)

Ciceró.

Ad familiares 2, 4 (Tipus de cartes)

Ad familiares 9, 1 (L'amistat dels llibres)

Ad familiares 14, 19-24 (Qüestions quotidianes)

Ad Atticum 1, 2 (Paternitat. Catilina)

Ad Atticum 3, 5 (A l'exili)

Ad Atticum 4, 1 (Retorn triomfal de l'exili)

Ad Atticum 15, 15 (Odi a Cleòpatra)

Horaci, *Ad Pisones* (fragments)

Ovidi

Tristia 3, 7 (Carta a una poetessa desconeguda)

Plini, *Epistularum libri decem*

1, 6 (De cacera amb els estris d'escriptura)

1, 15 (Invitació a sopar)

3, 1 (Un dia de cada dia)

3, 5 (Un dia en la vida de Plini el Vell)

7, 5 (Amor per Calpúrnia)

9, 7 (Les vil·les del llac Como)

10, 96 (Els cristians)

6, 16 (L'erupció del Vesuvi)

Sèneca, *Ad Lucillum epistulae morales*

1, 7 (Vida retirada)

1, 8 (On rau la veritable llibertat)

III. Cotinguts gramaticals

S'entén que l'estudiant ja ha assimilat els continguts morfosintàctics avançats a les assignatures de la matèria "Filologia Llatina" de primer i segon curs. En aquesta assignatura, doncs, s'incidirà en:

- SINTAXI NOMINAL: usos infreqüents i/o singulars dels casos
- MORFOLOGIA PRONOMINAL:
  - els adjectius/pronoms indefinits i interrogatius
  - els adjectius/pronoms numerals, ordinals i distributius
- MORFOSINTAXI VERBAL.
  - Usos nominals del participi
  - Ús del subjuntiu en oració independent
- SINTAXI DE L'ORACIÓ:
  - oracions subordinades completives
  - oracions adverbials: causals (*quod*), condicionals, consecutives, finals i comparatives.
  - expressió de la finalitat

IV. Continguts de mètrica i estilística

- El díptic elegíac

V. Recepció i tradició dels autors i els textos

En aquesta assignatura s'han tingut en compte els aspectes de gènere de la manera següent:

- Incloent continguts tant de caràcter general (paper de la dona en la societat romana) com específic (remitents femenines)
- No permetent un ús sexista del llenguatge tant en les contribucions orals com escrites de l'estudiantat
- Garantint a classe una atmosfera de respecte envers la diversitat i pluralitat d'idees, persones i polítiques
- Evitant l'estereotipificació de gènere en els exemples
- Escrivint el nom sencer dels autors/-res de la bibliografia, en comptes de citar-los per la inicial

Metodologia

Les classes presencials seran eminentment pràctiques. El professor dedicarà temps a:

- Llegir, traduir i comentar la selecció de textos proposada.
- Proporcionar als estudiants mecanismes que els permetin augmentar progressivament el volum de text traduït.
- Llegir i comprendre textos a vista sense l'ús del diccionari.
- Corregir els textos traduïts diàriament pels estudiants i per les estudiants, individualment o en grup.
- Comentar el contingut lingüístic, literari i sociocultural dels textos traduïts, amb èmfasi singular als aspectes relatius a la seva tradició posterior.
- Explicar els continguts gramaticals, mètrics i estilístics en funció del text.
- Explicar continguts *de realia* que ajudin a contextualitzar el text.

L'estudiant s'haurà de responsabilitzar de dur diàriament el text proposat per a la traducció i el comentari.

L'estudiant haurà d'usar un diccionari universitari llatí-català/castellà; no els serà permès usar un diccionari escolar

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Comprensió del text sense diccionari	4	0,16	4, 5, 8, 12, 13
Continguts teòrics	6	0,24	9, 10, 11
Traducció i comentari de textos	40	1,6	1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12
Tipus: Supervisades			
Exercicis de lectura i morfosintaxi	5	0,2	1, 3, 4, 5, 8, 13
Exercicis de mètrica i prosòdia	5	0,2	2, 6, 7, 9, 10, 11
Tipus: Autònomes			
Estudi de lèxic i gramàtica	15	0,6	1, 2, 3
Lectures obligatòries	15	0,6	6, 7, 10, 11
Traducció diària	45	1,8	1, 3, 4, 8, 12, 13

Avaluació

Aquesta assignatura/mòdul no preveu el sistema d'avaluació única.

I. Exercicis i proves d'avaluació

L'avaluació de l'estudiant es farà a partir de:

1. Resolució personal d'exercicis. Periòdicament, l'estudiant haurà de resoldre per escrit exercicis breus o de respondre qüestions, en què demostrï la comprensió i aplicació dels continguts explicats a les classes presencials. Aquests exercicis es podran fer a l'aula sense avís previ, en començar o acabar la sessió.
2. Traducció i comentari gramatical d'un text vist a classe. En acabar el període de docència presencial, l'estudiant haurà de lliurar una traducció i un comentari d'un text fet a classe, que li serà assignat pel professor, com a mínim una setmana abans del lliurament.
3. Traducció d'un text epistolar breu no treballat prèviament (entre 7 i 10 línies).
4. Prova de síntesi. Traducció d'un text del gènere epistolar (apx. 20 línies) no treballat a classe, amb resolució de qüestions morfosintàctiques, estilístiques i eventualment mètriques.
5. Participació activa a les sessions presencials i / o virtuals.

II. Condicions per a ser avaluat

No avaluables.

Els estudiants i les estudiants que figurin a l'acta final, dels quals el professor no tingui dues o més evidències de les suara descrites, seran qualificats com a "no avaluables"

Avaluables.

Si el professor té dues o més evidències singulars de l'estudiant (exercicis, proves), aquest serà qualificat en l'escala de suspens fins a excel·lent (MH), d'acord amb els percentatges esmentats en l'apartat corresponent.

Per estar en condicions de superar l'assignatura (aprovat-MH), l'estudiant, com a mínim, haurà d'haver realitzat:

1. La prova final de traducció d'un text no vist i haver obtingut una qualificació ≥ 4
Per poder gaudir dels 2,5 punts assignats als exercicis fets a casa (1 punt) i als exercicis fets a classe (1,5 punt), l'estudiant haurà d'haver-ne realitzat el 80% per separat en cada modalitat. Si no s'acompleix aquest requisit l'estudiant només podrà obtenir un 9 / 7,5 de qualificació màxima.

En cas que la suma de la ponderació de les qualificacions fos 5, però no s'acomplís algun dels tres requisits suara esmentats, l'estudiant serà qualificat amb un 4,5 (suspès).

III. Condicions de la recuperació

Per poder-se presentar a la recuperació l'estudiants haurà de tenir com a mínim un 3,5 de nota mitjana de curs.

Per participar a la recuperació l'alumnat ha d'haver estat prèviament avaluat en un conjunt d'activitats el pes de les quals equivalgui a un mínim de 2/3 parts de la qualificació total.

En la fase de recuperació, l'estudiant només podrà recuperar la prova final de síntesi.

IV. Calendari dels exercicis i de les proves d'avaluació.

Les proves d'avaluació seran:

1. Traducció d'un text breu. Dm. 24-10-2023
2. Prova de síntesi, traducció d'un text no vist. Dj. 18-01-2024
3. Traducció i comentari d'un text vist a classe Dj. 11-01-2024

En cas que un estudiant o una estudiant no pugui assistir a una provaparcial o a la prova final de recuperació el dia fixat, no tindrà oportunitat de repetir l'examen, si no és que el professor ho considera oportú a la vista de la documentació acreditativa del motiu de l'absència.

En la prova de recuperació, que serà programada per l'Equip de Deganat de la Facultat, els estudiants i les estudiants només podran recuperar la part corresponent a l'exercici final de traducció d'un text no vist del'Eneida (50%).

El lliurament dels exercicis periòdics serà determinat pel professor en un termini d'una setmana.

V. Procediment de revisió de les qualificacions

L'estudiant té el dret de revisar tots els exercicis periòdics, els exàmens parcials i finals i els treballs, a classe i/o en les hores de tutoria de l'assignatura.

Per a la revisió de la qualificació final provisional i la de la prova de recuperació es fixarà un dia que serà anunciat en l'acta.

Els estudiants i les estudiants tenen l'obligació de consultar l'acta de qualificació de l'assignatura abans del seu tancament per assegurar que no hi ha hagut cap error en el traspàs de notes per part del professor.

VI. Plagi o còpia

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Resolució d'exercicis a classe	15%	2	0,08	1, 3, 5, 8, 12, 13
Resolució d'exercicis a casa	10%	7	0,28	1, 3, 12
Traducció d'un text breu no vist a classe (apx. 10 línies)	15%	1	0,04	2, 4, 8, 12, 13
Traducció d'un text no vist (apx. 20 línies)	50%	2	0,08	1, 2, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13
Traducció i comentari d'un text vist a classe	10%	3	0,12	1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA GENERAL

ANTÓN MARTÍNEZ, Beatriz, "La epistolografía romana: Cicerón, Séneca y Plinio", en *Helmantica* 142-143 (1996), pp. 105-148.

CASTILLO, Carmen, "La epístola como género literario de la Antigüedad a la Edad Media Latina", en *ECIás* 18 (1984), pp. 427-442.

CUGUSI, Paolo, "L'epistolografía: Modelli e tipologie di comunicazione", en *Lo spazio letterario di Roma antica* (dir. G. Cavallo, P. Fedeli, A. Giardina), Roma, II, 1989, pp. 379-419.

GÓMEZ PALLARÉS, Joan, "Epistolografía", en *Studiosa Roma. Los géneros literarios en la Antigüedad en la cultura romana*, Barcelona, UAB, pp. 203-216.

MUÑOZ MARTÍN, Mª Nieves, *Teoría epistolar y concepción de la carta en Roma*, Granada, 1985.

SCARPAT, G., "L'epistolografía", en *Introduzione allo Studio della Cultura Classica*, Milano, I (1972) 473-512.

CICERÓ

BAÑOS BAÑOS, José Miguel (ed.), *Cicerón. Correspondencia con su hermano Quinto*. Alianza, Madrid 2003.

BEAUJEU, Jean (ed.- trad.), *Cicerón. Correspondance*, Belles Lettres, Paris 1969.

BELTRÁN CEBOLLADA, José Antonio, *Cicerón. Cartas III: Cartas a los familiares 1-173*, Gredos, Madrid 2008.

CARCOPINO, Jérôme, *Les secrets de la correspondance de Cicerón*, Paris 1957, 2 vols. (= 1947).

MAGALLÓN GARCÍA, Ana Isabel, *Cartas IV. Cartas a los familiares, II*, Madrid, 2008.

RODRÍGUEZ-PANTOJA, Miguel, *Cartas I. Cartas a Ático (cartas 1-161D)*, Gredos, Madrid 1996.

RODRÍGUEZ-PANTOJA, Miguel, *Cartas II. Cartas a Ático (162-426)*, Gredos, Madrid 2008.

SHACKLETON BAILEY, David Roy (ed.), *M. Tullii Ciceronis Epistulae ad Atticum IX-XVI*, Oxford University Press, Oxford, 1961.

SHUCKBURGH, E. S., *Letters of Cicero*, Hoboken, N.J.: Generic NL Freebook Publisher, [s. d. Disponible a: <http://search.ebscohost.com.are.uab.cat/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=2008443&site=eds-live>]

WATT, William Smith (ed.), *M. Tulli Ciceronis Epistulae ad familiares*, Oxford University Press, Oxford 1965.

WATT, William Smith (ed.), *M. Tulli Ciceronis Epistulae ad Atticum (I-VIII)*, Oxford University Press, Oxford 1982.

WHITE, Peter, *Cicero in Letters: Epistolary Relations of the Late Republic*, 2010.

PLINI EL JOVE

AUBRION, Etienne, "La correspondance de Pline le Jeune," in H. Temporini and W. Haase (eds.), *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II.33.1, 1989, pp. 304-74.

BERGMANN, Bettina, "Visualizing Pliny's Villas," in *Journal of Roman Archaeology* 8, 1995, pp. 406-420.

BRUÈRE, Richard T., "Tacitus and Pliny's Panegyricus", in *CP* 49, 1929, pp. 161-179.

GONZÁLEZ FERNÁNDEZ, Julián (trad.), *Plinio el Joven. Cartas*, Gredos, Madrid 2005.

GRIFFIN, Mariam T. 1999. "Pliny and Tacitus," *SCI* 18, pp. 139-158, 1999.

MYNORS, Roger Aubrey Baskerville (ed.), *Plini Caecili Secundi Epistularum libri decem*, Oxford University Press, Oxford 1963.

OLIVAR, Marçal (ed.-tr.), *Plini el Jove. Lletres*, Fundació Bernat Metge, Barcelona 1927.

SHERWIN-WHITE, Adrian Nicholas, *The Letters of Pliny. A Historical and Social Commentary*, Oxford, 1966.

SÈNECA

CARDÓ, Carles (ed.-trad.), *Lletres a Lucili*, Fundació Bernat Metge, Barcelona 1928, 4 vols.

LANA, Italo, "Le "Lettere a Lucilio" nella letteratura epistolare", en *Sénèque et la prose latine* (dir. P. Orinal), Vandoeuvres-Genève 1991, 253-311.

MAZZOLI, G., "Le "Epistulae Morales ad Lucilium" di Seneca", *ANRW* II.36.3 (1989), pp. 1823-1877.

REYNOLDS, Leighton Durham (ed.), *L. Aenai Senecae ad Lucilium Epistulae Morales*, Oxford University Press, Oxford 1965, 2 vols.

REYNOLDS, Leighton Durham, *The medieval tradition of Seneca's Letters*, Oxford 1965.

ROCA MELIÁ, Ismael (trad.), *Séneca. Epístolas morales a Lucilio*, Madrid 1986.

SOCAS, Francisco (trad.), *Cartas a Lucilio*, Cátedra, Madrid 2018.

Programari

Cap